

7. Озеров И.Х. Основы финансовой науки: Учение об обыкновенных доходах / И.Х. Озеров. – Изд. 5-ое, [перераб. и доп.]. – М.: Изд-во "Наука". – 1917. – Вып. 1. – 544 с.
8. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо. – М.: Изд-во Госполитиздат, 2007. – 236 с.
9. Черник Д.Г. Налоги в рыночной экономике / Д.Г. Черник. – М.: Изд-во "Финансы", ЮНИТИ, 1997. – 383 с.
9. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов (Вступ. статья и коммент. канд. экон. наук В.С. Афанасьева) / А. Смит. – М.: Изд-во "Соцэкгиз", 1962. – 684 с. – 1955. – Т. 1: Соч. 1. – С. 50-120.
10. Сутормина В.М. Держава – податки – бізнес: із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки / В.М. Сутормина, В.М. Федосов, В.Л. Андрущенко. – К.: Вид-во "Либідь", 1992. – 328 с.
11. Иванов Ю.Б. Податковая система: підручник / Ю.Б. Иванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. – К.: Вид-во "Акіна", 2006. – 920 с.
12. Ингрэн Дж. История политической экономии: пер. с англ. / Дж. Ингрэн. – М., 1891. – С. 65-73.
13. Черник Д.Г. Налоги в рыночной экономике / Д.Г. Черник. – М.: Изд-во "Финансы", ЮНИТИ, 1997. – 383 с.
14. Юрий С.І. Бюджетна система України: навч. посібн. / С.І. Юрий, Й.М. Бескид. – К.: Вид-во НІОС, 2000. – 400 с.

Клепанчук О.Ю. Исследования места и роли налогов в обществе

Исследованы место и роль налогов в обществе представителями разных научных школ, современная теория налогообложения. Рассмотрена финансовая система раннего исторического периода ближневосточных государств Древнего Рима и древнегреческих городов-государств, эпохи средневековья. Исследованы идеи научного течения "камерализм", английских философов-экономистов XVI-XVII вв., идеи французской школы физиократов, классической политической экономии, благодаря которой было основано изучение основных принципов построения налогов и налоговой системы, взгляды представителей исторической школы (социально-политического направления в политэкономии) и основоположника русской финансовой науки И.Х. Озерова. Рассмотрены философская концепция марксизма и маргиналистов, теория неоконсерватизма.

Подготовившая многовековой опыт исследования места и роли налогов в обществе представителями разных научных школ, сделано обобщение относительно того, что налоги рассматриваются как обязательные платежи, что используются для финансирования общественных благ и услуг и относительно того, что налоги являются действенным средством финансовой политики государства для влияния на распределение ресурсов, перераспределение богатства, общественный выбор граждан в демократическом обществе.

Ключевые слова: налоги, финансовая политика, рыночная среда, теория налогообложения, государственные доходы, финансовые ресурсы, доходы бюджетов.

Klepanchuk O.Yu. The Research of the Place and Role of Taxes in the Society

The place and role of taxes in the society and a modern theory of taxation are studied by the representatives of different scientific schools. The financial system of the early historic period of the middle-eastern states of the ancient Rome and ancient Greek cities-states of middle ages are considered. Some scientific ideas of cameralism, English philosophers-economists of the 16th-17th centuries, French physiocrat school, classical political economics that founded the study of basic principles of introduction of taxes and tax system, views of the representatives of a historical school (socio-political direction in the political economics), and also the founder of Russian financial science I. Ozerov are investigated. The philosophical concepts of marxism and marginalism, and the theory of neoconservatism are examined. Considering the centuries of experience of different scientific schools' representatives in the research of the place and role of taxes in the society, taxes are summarized to be the obligatory payment used to finance public goods and services, effective means of the state policy to influence resource allocation, wealth redistribution, people social choice in the democratic society.

Key words: taxes, financial policy, market environment, tax theory, government revenues, financial resources.

УДК 338.2

Доц. Г.І. Скорик, канд. экон. наук; асист. М.Б. Швецова, канд. экон. наук; асист. О.І. Тревого – НУ "Львівська політехніка"

ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто сучасний стан енергетичного сектору України, проаналізовано показники виробництва та споживання основних видів палива. Виявлено основні проблеми, що є характерними для вітчизняного паливно-енергетичного комплексу і стримують його розвиток. Досліджено тенденції та перспективи розвитку енергетичного сектору, визначено його слабкі та сильні сторони. Наголошено на необхідності посилення співпраці з країнами Європейського Союзу в рамках пріоритетів, визначених Енергетичною стратегією ЄС. Сформульовано шляхи підвищення рівня економічної безпеки в сучасних умовах.

Ключові слова: енергетична безпека, енергетичні ресурси, ринок, конкурентоспроможність, енергетична залежність.

Постановка проблеми. Україна, як держава, що дедалі активніше включається у загальносвітові процеси глобалізації та інтернаціоналізації, стикається із високим рівнем конкуренції як на макрорівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Неузгодженість інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання всередині країни, відсутність узгодженої ефективної стратегії та застарілі методи управління негативно впливають на конкурентоспроможність національної економіки та енергетичного сектору зокрема. Наявні загрози національним інтересам та національній безпеці України, визначені Законом України "Про основи національної безпеки України" [1] здебільшого пов'язані з неефективним використанням паливно-енергетичних ресурсів та недостатньою диверсифікацією джерел постачання. Здійснення відповідної активної політики енергозбереження щодо забезпечення енергетичної безпеки держави передбачає відповідний алгоритм дій та рішень, що дасть змогу забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності, захистити економічні інтереси держави тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічної і, зокрема, енергетичної безпеки у своїх працях значну увагу приділяли такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Л. Абалкін, І. Білько, О. Власюк, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, А. Козаченко, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, А. Сухоруков, В. Шлемко, Г. Захманн та ін. Незважаючи на значний доробок зазначених авторів, питання енергетичної безпеки, порівняно з дослідженнями західних економістів, розглядаються в Україні досить недавно. Проблематика енергетичної залежності України порушується у значній кількості публікацій дослідницько-аналітичних центрів, що дають аналітичну, статистичну та правову оцінку, формулюючи перспективи та загрози розвитку галузі, а саме: Центр Разумкова, Український інститут публічної політики (УІПП), Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України (НІСД), міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) тощо. У представлених результатах досліджень розглянуто проблему різносторонньо, проте, подекуди декларативно. Саме тому залишається відкритим питання щодо визначення шляхів подолання економічної кризи, розвитку енергетичного сектору та підвищення економічної безпеки держави.

Метою роботи є аналізування сучасного стану енергетичного сектору України, як складової економічної безпеки держави, формулювання пріоритетних шляхів підвищення рівня економічної безпеки в енергетичному секторі та формування енергетичної незалежності.

Виклад основного матеріалу. Підвищення рівня енергетичної безпеки є характерним завданням для будь-якого суспільства, адже ефективність розвитку національного господарства значною мірою залежить від рівня забезпеченості країни енергетичними ресурсами та від умов, що уможливають здійснення відповідної політики захисту національних інтересів, забезпечення вітчизняних конкурентних переваг та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, дестабілізуючим процесам. В умовах трансформаційної кризи для України питання енергетичної безпеки, зокрема в контексті взаємодії з іншими країнами, набуває особливої актуальності.

На думку вітчизняних дослідників, енергетична безпека є найбільш вразливою ланкою економічної безпеки України. Як складова господарського комплексу, енергетична сфера досить часто стає об'єктом зловживань окремих суб'єктів господарювання чи міжнародних гравців, які здатні на неї впливати. Реалізація корупційних схем уможливується монополізацією вітчизняного енергетичного ринку, що не дає змоги Україні належно використовувати власні конкурентні переваги та бути повноцінною енергетично-незалежною державою на світовому ринку.

Внаслідок розпаду СРСР велика частина потужностей паливно-енергетичного комплексу опинилася на території України. Після приватизації основної частини підприємств паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) в розпорядженні Міністерства палива та енергетики залишилися переважно неприбуткові підприємства (близько 90 %) [2]. Сфери впливу в ПЕК розподілились між ключовими суб'єктами енергетичної безпеки (держава, підприємства, окремі громадяни, міжнародні інституції тощо). Найвпливовішими на цьому ринку є такі українські компанії, як "Донбаська паливно-енергетична компанія", група Брінкфорд, а також іноземні: британсько-нідерландська нафтогазова компанія Royal Dutch Shell Group, російська нафтова компанія Лукойл, російська компанія АТ "ТВЕЛ", провідна російсько-британська нафтова компанія "ТНК-ВР", російська компанія НК "Альянс-Україна" та транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія "Укртатнафта" [2].

Сучасний стан ПЕК окреслює низку проблем, що не дають змоги повною мірою розкрити потенціал та підвищити рівень конкурентоспроможності сектору, а саме: високий ступінь заполітизованості, неефективна система управління, недосконала система тарифних ставок, невиконання законодавчо закріплених пріоритетів на практиці та неузгодженість їх із нормативно-правовими актами законодавства ЄС, брак інвестицій, неефективне використання наявних природних ресурсів та недостатній рівень розвитку видобувної галузі, недиверсифікованість поставок, відсутність впливу на підприємства-монополісти тощо.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України (НІСД) та Міжнародного енергетичного агентства, енергоємність ВВП в Україні становить 0,5 кг нафтового еквівалента на 1 дол. США

з урахуванням паритету реальної купівельної спроможності, що у 2,6 раза перевищує середнє значення енергоємності ВВП розвинених держав світу (Німеччини і Франції – 0,18; Сполучених Штатів Америки – 0,21; Росії – 0,47). Отже, структурний чинник складової потенціалу енергозбереження вичерпаний, внаслідок чого подальше зниження енергоємності ВВП (4-6 % щорічно) можливе лише за умови невідкладного технічного оновлення вітчизняної економіки, скорочення обсягів споживання природного газу та кам'яного вугілля [3]. Структуру споживання енергетичних ресурсів в Україні відображено на рис. 1.

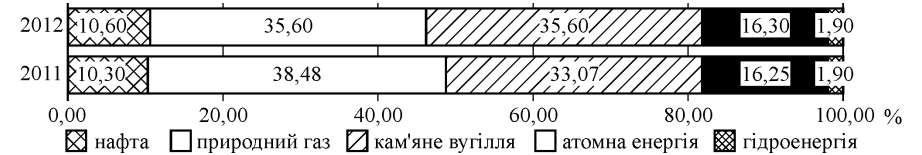

Рис. 1. Структура споживання енергетичних ресурсів в Україні (джерело: [6])

Україна має змогу використовувати всі переваги транзитної держави, оскільки має вигідне географічне розташування на перетині газо- та нафтотранспортних потоків. Проте геополітична складова цього процесу дедалі частіше стає загрозою для енергетичної безпеки України, на протипагу використанню власних переваг та можливостей. Україна є надзвичайно залежною від енергоресурсів РФ, зокрема на 75-80 % від імпорту російського газу і 85-90 % – від нафти [2].

Аналізуючи роль України як сполучної ланки між Російською Федерацією та Європою, фахівці [4] називають кілька можливих сценаріїв, що здатні зменшити транзитну роль вітчизняних газотранспортних систем: значне падіння обсягів видобутку газу, зокрема на родовищах Західного Сибіру; поступова відмова країн ЄС від збільшення імпорту газу з РФ; як аналог – розроблення сланцевого газу та скрапленого природного газу з арабських країн та Америки; маніпуляції з обсягами, транзитними шляхами в обхід української території і цінами за газ.

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва та споживання кам'яного вугілля (КВ) в Україні (млн т нафтового еквівалента) (джерело: [6])

З метою збереження та зміцнення позицій енергетичної безпеки найближчим часом потрібно здійснити такі кроки: модернізацію газотранспортної системи, використання технічних можливостей для імпорту нафти з альтернативних джерел (МНТ "Південний" та нафтопровід Одеса – Броди) та низку інших заходів в межах виконання зобов'язань перед ЄС в енергетичній сфері

тощо [5]. Зростання частки споживання кам'яного вугілля у структурі ВВП (рис. 1) зумовлене зростанням обсягів видобування (рис. 2), проте знижується продуктивність його видобутку, ціни на реалізацію якого не покривають затрати. Внаслідок відсутності належного фінансування Україна має найстаріший серед країн СНД шахтний фонд [3]. Видобуток і переробка вугілля в Україні здійснюється переважно у Донецькому, Львівсько-Волинському вугільних і Придніпровському буровугільному басейнах [2].

Необхідно зазначити, що серед рекомендацій Міжнародного енергетичного агентства урядам країн наголошується на зменшенні державних субсидій на викопні види палива, зокрема на видобуток вугілля [4].

Згідно з базовим сценарієм Енергетичної стратегії України, як нормативно-правового акта, що регулює діяльність у сфері ПЕК, сформульованої НІСД на період до 2030 р., частка природного газу у структурі споживання паливно-енергетичних ресурсів у 2010 р. мала б скоротитися до 36,7 %, а у 2015 р. цей показник навіть за песимістичним сценарієм не повинен перевищувати 32,8 %. Натомість, з часу ухвалення Енергетичної стратегії у 2004 р. він становив 38,9 %, у 2012 р. – 35,6 % (рис. 1) [3, 6]. Проте скорочення частки природного газу у структурі споживання ПЕР на тлі скорочення імпорту (рис. 3) відбувається не завдяки реалізації міжнародних програм розвитку енергетичного сектору, а за рахунок скорочення виробництва у структурі ВВП. Для порівняння, частка природного газу у структурі споживання первинних енергоресурсів більшості розвинених країн не перевищує 22-24 %.

Серед пріоритетів щодо зменшення енергетичної залежності України від РФ фахівці [2, 3, 4] пропонують, крім іншого, збільшення обсягів видобування нафти і газу, оскільки, незважаючи на наявність природних родовищ, видобуток природного газу в Україні скорочується з одночасним зменшенням обсягів споживання останнього (рис. 3); модернізацію наявних потужностей з метою збільшення обсягів видобування бурого вугілля; збільшення споживання електроенергії з одночасним зменшенням рівня енергоемності ВВП; збільшення виробництва елементів ядерного палива (окрім збагачення) та модернізації атомних електростанцій, використання альтернативних видів енергії тощо.

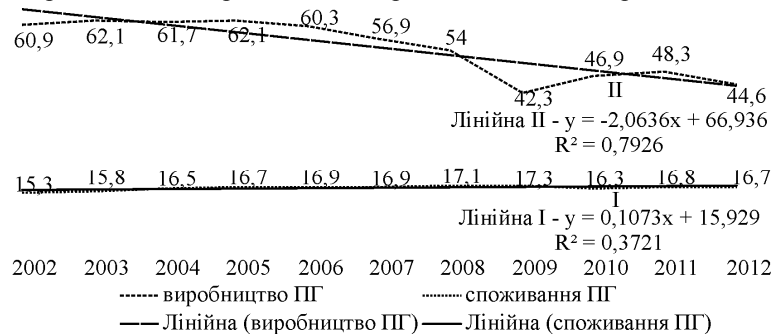

Рис. 3. Динаміка обсягів виробництва та споживання природного газу (ПГ) в Україні (млн т нафтового еквівалента) (джерело: [6])

Українську та французьку школи атомної енергетики у світі визнають найкращою за рівнем підготовки фахівців. Україна посідає сьоме місце у світі та четверте в Європі за кількістю атомних реакторів та їхньою сумарною потужністю. Результати оцінки безпеки українських АЕС, що проводились МАГАТЕ, підтвердили повну відповідність міжнародним стандартам і вимогам МАГАТЕ NS-R-1 з ядерної безпеки [2].

Пріоритетними напрямками енергетичної безпеки України є розвиток сфери альтернативної енергетики: вітрова енергія, що представлена 8-ма вітровими електростанціями; мала гідроенергетика (потенціал малих ГЕС фахівці оцінюють у 28 % гідропотенціалу країни загалом); сонячна енергетика, виробництво сонячних колекторів та фотоелектричних установок; використання біоенергетичних ресурсів, що є в розпорядженні України, проте, відсутні відповідні технічні умови та необхідні інвестиції; виробництво альтернативних газів (запаси шахтного метану України посідають четверте місце у світі, але його видобуток становить усього 80 млн м³ на рік); розроблення покладів сланцевого газу (від 10 до 30 трлн м³) (за даними компанії EuroGas, товщина покладів на території Люблінського басейну перевищує поклади США) [2].

Україна має великі перспективи в напрямі інтеграції електромереж і створенні єдиного ринку електроенергії з ЄС, що підтверджено спільними домовленостями: Енергетична хартія; Спільна Заява за результатами Спільної міжнародної конференції ЄС – Україна щодо модернізації газотранспортної системи України; Договір про Енергетичне співтовариство; Східноєвропейське партнерство щодо енергоефективності та довкілля та Меморандум про порозуміння між Україною та ЄС у сфері енергетики [2, 3, 5]. Останній є основним двостороннім документом щодо співробітництва в енергетичній галузі і передбачає здійснення реформ і спільних заходів. Успішним прикладом є "Острів Бурштинської ТЕС", об'єкти якого були модернізовані і приведені до об'єднаної енергосистеми Європи USTE, що забезпечило режим їх паралельної роботи [2].

Економічне стимулювання підвищення енергоефективності в Україні на законодавчому рівні відбувається шляхом звільнення імпортованого енергоощадного обладнання від сплати ввізного мита та податку на додану вартість; звільнення підприємств, що виробляють альтернативні види палива або енергоефективне обладнання, від податку на прибуток; звільнення підприємств, що впроваджують енергоощадні технології, від податку на прибуток (до 50 %); застосування "зеленого" тарифу для електроенергії, що вироблена з альтернативних джерел [2].

За результатами проведеного дослідження, узагальнюючи проблеми стану та перспективи розвитку ПЕК, запропоновано SWOT аналіз (табл. 1.), який виділяє основні проблеми, що ставлять під загрозу економічну безпеку та енергетичну незалежність України. Важливо зазначити, що енергетична незалежність України неможлива без монополізації ПЕК України, зокрема зменшення впливу НАК "Нафтогаз України". Прозорість роботи транзитної системи України зможе гарантувати не лише енергетичну безпеку нашої держави, а й безпеку ринків країн ЄС, до яких через територію України надходить близько 20 % газу [4].

Табл. SWOT-аналіз паливно-енергетичного комплексу України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Україна володіє великими потужностями паливно-енергетичного комплексу (родовища, технології видобування, транзитні системи); – за обсягом виробничих потужностей атомної енергетики Україна посідає сьоме місце в світі та четверге у Європі; – результати оцінки безпеки Українських АЕС відповідають міжнародним стандартам і вимогам МАГАТЕ; – географічне розташування України з точки зору ландшафту та клімату дають змогу використання біоенергетичних ресурсів (енергія вітру, сонця, гідроенергії тощо); – розроблення родовищ шатного та сланцевого газу створюють плацдарм для зниження обсягів споживання палива карбонгидрокарбонної групи (вугілля, нафта, газу); 	<ul style="list-style-type: none"> – паливно-енергетична сфера України монополізована та заполітизована, що уможливило реалізацію корупційних схем; – статистика показує надвисоку енергоємність ВВП України; – високий ступінь залежності України від імпорту, транзиту через її територію та споживання газу та нафти з РФ; – останні роки спостерігається неефективне використання та стала тенденція до зниження обсягів видобування власних енергоресурсів: вугілля, нафта, природного газу; – застарілість основних фондів та неефективне управління ПЕК України; – недосконалість системи тарифних ставок для промисловості та населення; – у сфері присутнє невиконання законодавчо-закріплених пріоритетів та неузгодженість останніх із нормативно-правовими актами ЄС.
<p>Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> – вигідне географічне та геополітичне розташування України дає можливість використання усіх переваг транзитної держави; – низка спільних домовленостей та багатосторонніх угод уможливають інтеграцію електромереж і створення єдиного ринку електроенергії з ЄС, зокрема, Енергетична Хартія, Меморандум про порозуміння між Україною та ЄС у сфері енергетики, тощо; – використання біоенергетичних ресурсів, енергії вітру, сонячної енергії та атомних потужностей країни дають змогу зменшити залежність від імпорту енергоносіїв; – виробництво альтернативних газів, поклади яких розробляються в Україні, зменшуватимуть у перспективі обсяги внутрішнього споживання природного газу, а відтак, і залежність від політики країн експортерів. 	<p>Загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> – енергетична сфера України часто стає об'єктом зловживань (політичних та економічних ультиматумів), окремих суб'єктів та окремих гравців, що здатні на неї впливати; – розвитку галузі загрожує брак внутрішніх та зовнішніх інвестицій; – моральна та фізична застарілість видобувної галузі сприятиме подальшому неефективному використанню природних ресурсів; – водночас вигідне географічне розташування країни на практиці стає небезпечно-геополітичним: ЄС зменшує імпорту газу з РФ, що здійснюється транзитом через Україну, маніпуляції з обсягами, напрямками (в обхід України); – неузгодженість внутрішньої та зовнішньої енергетичної політики України не сприятиме розвитку енергетичного сектору та підвищенню економічної безпеки держави загалом.

За рекомендаціями фахівців НІСД [3], на сучасному етапі, доцільним є розроблення нової редакції Енергетичної стратегії України до 2030 року, оскільки наявна має декларативний характер. Ключовим пріоритетом на короткотермінову перспективу в новому документі має бути підвищення ефективності державного регулювання в енергетичній сфері та вдосконалення ринкової інфраструктури з метою забезпечення національних інтересів та раціонального використання енергетичних ресурсів за доступними цінами. Рекомендується враховувати досвід Європейської стратегії сталості, конкурентоспроможної і безпечної енергетики ("Зелена книга"), схваленої Комісією Європейських Співтовариств 8 березня 2006 р. [3].

Енергетична стратегія ЄС визначає низку пріоритетів у межах її заявлених цілей: декарбонізації (зниження в обсягах споживання палива карбонгидрокарбонної групи – вугілля, нафти і газу), об'єднання ринку та співробітництво з постачальниками. Основні вимоги до учасників полягають у такому [7]: досягнення енергоефективності та енергозбереження, основний потенціал якого зосереджено в будівництві і транспорті; побудова інтегрованого енергетичного ринку; розширення прав споживачів і досягнення найвищого рівня захисту та безпеки; технологічні зрушення та інновації в енергетичній сфері; посилення зовнішнього виміру європейського енергетичного ринку, що зумовить, крім іншого, більшу диверсифікацію постачання енергетичних ресурсів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Питання економічної безпеки та енергетичної незалежності передбачають визначення державою правового, фінансового та соціального вектора здійснення відповідної політики. Таким вектором в Україні визначено інтеграцію у європейський простір. Отже, це передбачає реалізацію низки заходів з попередження загроз економічній, енергетичній та національній безпеці. Потрібно впроваджувати комплексні програми, що працюватимуть на зниження енергоємності ВВП, раціоналізацію структури споживання паливно-енергетичних ресурсів в Україні; оновлення основних фондів ПЕК; усталення видобутку та фінансування розробки нових родовищ власних ресурсів вугілля, нафти, природного газу, альтернативних видів енергії, зниження економічного та політичного тиску монополістів постачальників, зокрема РФ, що ставлять країну перед загрозою виникнення газової кризи, вирішення питання стабільності і прозорості поставок енергоресурсів та формування дієвого механізму, що здатний забезпечити відповідне правове, економічне поле з наявним інфраструктурним забезпеченням.

У подальших дослідженнях потрібно висвітлювати не лише площини енергетичної безпеки щодо наявності енергетичних ресурсів чи можливостей їх транзиту, а й площину енергозбереження та підвищення енергоефективності, присутності недосконалої системи корпоративного управління, якій властиві кількісні економічні результати, на противагу якісним і стратегічним, з використанням новітніх методик управління тощо.

Література

1. Про основи національної безпеки України / Закон України від 01.07.2010 р., № 2411-VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.mbo.gov.ua/content/zakon_onbu.html – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.2014.

2. Виклики для енергетичної безпеки України. Сучасний стан – 2010. Аналітична записка // Міжнародний центр перспективних досліджень. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://icps.com.ua/pub/files/58/24/Energy_Strategy_UKR.pdf – Назва з екрану. – Дата звернення: 15.02.2014.

3. "Про відповідність Енергетичної стратегії України на період до 2030 року сучасним викликам і загрозам у сфері енергетичної безпеки". Аналітична доповідь / С. Воронцов // Відділ енергетичної та ядерної безпеки. Національний ін-т стратегічних досліджень при Президентові України. – 2012. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua/articles/470/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 17.02.2014.

4. Енергетична безпека України 2020: виклики, можливості, сценарії. – 2011. – К. : Вид-во Українського ін-ту публічної політики. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://uirp.org.ua/uploads/news_message/at_file_uk/0070/40.pdf – Назва з екрану. – Дата звернення: 15.02.2014.

5. Омельченко В. П'ять кроків для підвищення енергетичної безпеки України / В. Омельченко // Центр Разумкова. – 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.phpnews_id=1078 – Назва з екрану. – Дата звернення: 13.02.2014.

6. BP Statistical Review of World Energy June 2013. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/statisticalreview/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf – Назва з екрану. – Дата звернення: 11.03.2014.

7. Енергетична стратегія ЄС та її наслідки для України / за ред. д-ра Г. Захманн // Німецька консультативна група, Берлін / Київ, квітень 2011. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/2011/PB_04_2011_ukr.pdf – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.03.2014.

Скорик Г.И., Швецова М.Б., Тревого О.И. Энергетическая составляющая экономической безопасности Украины: состояние и перспективы развития

Рассмотрено современное состояние энергетического сектора Украины, проанализированы показатели производства и употребления основных видов топлива. Определены основные характерные проблемы отечественного топливно-энергетического комплекса, которые сдерживают его развитие. Исследованы тенденции и перспективы развития энергетического сектора, определены его сильные и слабые стороны. Сделан акцент на необходимости улучшения сотрудничества со странами Европейского Союза в рамках приоритетов, определенных Энергетической стратегией ЕС. Сформулированы пути повышения уровня экономической безопасности в современных условиях.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, энергетические ресурсы, рынок, конкуренция, энергетическая зависимость.

Skoryk G.I., Shvetsova M.B., Trevogo O.I. The Energy Component of Ukrainian Economic Security: Status and Prospects

The current state of Ukrainian energy sector is studied. Production and consumption rates of primary fuels are analysed. The basic problems that are specific for the domestic energy sector and restrain its development are identified. Strength and weakness, tendencies and prospects of energy sector development are highlighted. The need to strengthen cooperation with the European Union in the framework of the priorities set by the EU energy strategy is emphasized. The ways of raising economic security in today's environment are formulated.

Key words: energy security, energy resources, market, competition, energy dependence.

УДК 332.144:338.43(477.83)

Доц. Н.С. Станасюк, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка";

доц. М.В. Оліховська, канд. екон. наук – Львівський інститут МАУП

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розглянуто спеціалізацію сільського господарства як домінуючої складової у структурі агробізнесу та проведено прогностичний розрахунок виробництва валової сільськогосподарської продукції усіма категоріями господарств у Львівській області. Проана-

лізовано сучасну компонентну структуру агробізнесу та визначено дестабілізуючі чинники. Сформовано висновки щодо створення сприятливих умов для ефективного ведення агропродовольчого виробництва. Запропонована оптимальна компонентна структура агробізнесу Львівської області в розрізі основних елементів системи.

Ключові слова: прогноз, агробізнес, компонентна структура, агропродовольче виробництво.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток підприємств агробізнесу має безпосередній вплив не лише на підтримання продовольчої безпеки країни, але й на досягнення загальної економічної безпеки держави. Законом України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" від 18.10.2005 р. визначено пріоритетність розвитку агропромислового комплексу в національній економіці [1]. Саме тому аграрна проблематика перебуває у центрі уваги багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з розвитком підприємств агробізнесу, висвітлено в працях Я. Березівського [2], Ю. Губені [3], М. Ільчука [4] й інших економістів-аграрників. Як справедливо зазначають М.Й. Малік, В.Л. Валентинов, Т.В. Мацибора, за характером діяльності та складом виробленої продукції агропромислове виробництво найбільш пристосований сектор до ринкової економіки: майже вся його продукція, розрахована на споживача, виготовляється для ринку [5].

Разом із тим, недостатньо дослідженими й наразі досить актуальними залишаються питання щодо прогнозування розвитку регіонального агровиробництва. На нашу думку, прогнозування розвитку агробізнесу, насамперед, повинно бути пов'язане із встановленням взаємозв'язків та взаємозалежностей між усіма елементами системи. Це дасть змогу охопити широкий діапазон факторів, які чинять позитивний чи негативний вплив на розвиток агропродовольчого виробництва та в остаточному підсумку сформулювати більш точний прогноз.

Метою роботи є визначення оптимальної компонентної структури агробізнесу, яка б забезпечувала ефективний розвиток агропродовольчого виробництва не лише у регіоні, але й в країні загалом.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні підприємства-виробники сільськогосподарської продукції займають домінуючу позицію у структурі агробізнесу. Сільськогосподарське виробництво Львівської області має своєрідні особливості, зокрема: господарства зони Полісся мають більшу кількість земель, придатних для вирощування картоплі і льону-довгунця, а зона Лісостепу більш придатна до бурякосіяння, у Передкарпатті зосереджено вирощування цукрового буряку та льону, зона Карпат характеризується найнижчими показниками виробництва сільськогосподарської продукції, що зумовлено несприятливістю природно-кліматичних умов розвитку аграрного виробництва. Специалізацію підприємств агробізнесу Львівської області представлено на рис. 1.

Враховуючи економічну ситуацію та виходячи із спеціалізації сільського господарства по районах Львівської області, агропромислове виробництво регіону змушене ефективно використовувати природно-ресурсний потенціал території і виробничих потужностей підприємств. Тому для оцінки розвитку підприємств агробізнесу доречним буде визначити динаміку змін виробництва валової сільськогосподарської продукції за категоріями господарств.